

Uusimaa

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Uusimaa on ollut yksi suurimmista koronapandemian kärsijöistä Suomessa niin sairastuneiden kuin taloudellisten vaikutuksien osalta. Uudenmaan liiton kunnilta keräämien tietojen mukaan koronapandemia heikentää kuntien taloutta vähintään yli miljardilla eurolla kuluvaan vuoden aikana. Tämä on yli puolet kuntaliiton tekemästä koko maan arviosta, jossa kriisin arvioitiin heikentävän kuntien taloutta vähintään 1,8 miljardilla eurolla. Oletuksena selvityksissä oli, että rajoitustoimenpiteet kestävät kolme kuukautta ja taloudet elpyvät nopeasti niiden päätyttyä.

Uudenmaan tilanne eroaa muun maan tilanteesta monilta osin. Uudenmaan työttömyys on kasvanut eniten Manner-Suomessa. Määrällisesti erityisesti korkeasti koulutettujen työttömyys on moninkertainen Uudellamaalla muuhun maahan verrattuna. Matkailun kokema isku on juuri Uudellamaalla erityisen raju. Toistaiseksi kriisi ei ole vaikuttanut rakentamiseen, mutta tulevaisuudessa myös rakentamisen taso tulee laskemaan kriisin vaikutuksesta. Uudenmaan tilanne on kuitenkin muuta maata parempi, sillä uusien asuntojen kysynnässä ei ole näköpiirissä selvää laskua.

Koronapandemian vuoksi käyttöön otetut rajoitustoimet ovat vaikuttaneet Uudenmaan työllisyystilanteeseen ennen näkemättömällä tavalla. Työnhakijaksi ilmoittautuneiden henkilöiden määrä lähti poikkeukselliseen kasvuun heti rajoitusten alettua 16.3.2020. Ensimmäisten 30 päivän aikana uusia työnhakijoita ilmoittautui yhteensä noin 94 000 henkilöä. Vuotta aiemmin vastaavana ajanjaksona työnhakuja alkoi 9 400. Alkaneiden työnhakujen määrät ovat sittemmin tasoittuneet, mutta ovat edelleen huomattavan korkealla. Toukokuun 24. päivään mennessä työnhakuja alkoi yhteensä 124 000.

Työnhakijoiden kasvu on toistaiseksi muodostunut pääosin kokoaikaisesti lomautetuista henkilöistä. Lomautusuhan alla oleviksi on Uudellamaalla ilmoitettu lähes 230 000 henkilöä. Tämä on noin puolet kaikista lomautusuhan alla olevista. Uudenmaan lukuja tosin nostaa ns. pääkonttori-ilmiö. Toukokuun lopussa lomautettuna oli lähes 70 000 henkilöä, kun vuotta aikaisemmin lomautettuja oli noin 1 400. Uudenmaan osuus on hieman yli

40 prosenttia koko maan lomautetuista. Muutos on ollut erittäin nopeaa, sillä vielä helmikuussa lomautettuja oli yhteensä vain 3 000. Lomautettujen kokonaismäärät ovat lähteneet hienoiseen laskuun toukokuun loppupuolella. Toistaiseksi lomautusten muutoksia irtisanomisiksi on ilmoitettu TE-toimistoon suhteellisen vähän.

Lomautukset ovat kohdistuneet erityisesti palvelu- ja myyntiammatteihin sekä henkilöihin, joiden ammatti ei ole tiedossa. Nuorten osuus lomautetuista korostuu, joka selittyy osaltaan palvelu- ja myyntialojen ikärakenteella, mutta myös nuorten työllisyyden suhdanneherkkyydellä. Nuorten tilannetta on myös heikentänyt kesätyöpaikkojen merkittävä väheneminen Uudellamaalla. Huhtikuussa kesätyöpaikkoja ilmoitettiin lähes puolet vuotta aikaisempaa vähemmän, toukokuussa ilmoituksia tuli vielä vähemmän.

Vaikka uusien työnhakijoiden määrän kasvu perustuu suurelta osin lomautettuihin henkilöihin, ovat myös työttömien määrät kasvaneet merkittävästi. Toukokuun lopussa ilman työsuhdetta olevia työttömiä työnhakijoita oli 87 000, kun vuotta aikaisemmin heitä oli 66 000. Toukokuun lopussa myös työttömien määrä on kääntynyt hitaaseen laskuun.

Työvoiman kysyntä kasvoi Uudellamaalla yhtäjaksoisesti maaliskuusta 2017 aina kuluvan vuoden helmikuuhun asti. Maaliskuussa uusien avoimien työpaikkojen määrä laski ensimmäistä kertaa lähes kolmeen vuoteen, ilmoitettujen työpaikkojen vähennyttyä lähes 40 prosentilla. Työvoiman kysyntä on laskenut erityisesti toimisto- ja asiakaspalvelun tehtävissä, prosessi- ja kuljetusalalla, sekä palvelu ja myyntityöntekijöiden joukossa. Työvoiman kysyntä on kasvanut ainoastaan maanviljelijöiden sekä metsätyöntekijöiden joukossa.

Yritykset ovat Uudellamaalla hakeneet ns. koronatukia yhteensä noin 310 miljoonan euron arvosta. Tämä vastaa lähes 40 prosenttia koko maan haetuista tuista. Lisäksi Uudellamaalla oli toukokuun lopussa noin 14 500 yrittäjää, jotka ovat hakeneet poikkeustilanteesta johtuen työttömyysetuutta.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista

Koronaviruksen aiheuttama kriisi on Uudellamaalla koskettanut erityisen rajusti palvelualoja. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä voidaan lomautusten kohdalla puhua räjähdysmäisestä kasvusta, sillä vuodentakaiseen tilanteeseen verrattuna ammattiryhmän keskuudessa lomautukset kasvoivat yli kaksikymmenkertaisiksi! Vuosi sitten huhtikuussa lomautettuja oli vain 88 henkilöä, kun tämän vuoden vastaava luku oli 18 415. Myös työttömyys on kasvanut palvelu- ja myyntityöntekijöiden osalta 140 prosenttia vuoden takaiseen tilanteeseen nähden. Ilman työsuhdetta olevien työttömien määrä tämän vuoden huhtikuussa nousi 13 646 henkilöön, kun vuotta aiemmin heitä oli 9 759 henkilöä.

Palvelutoimialan kriisin pohja nähtiin toistaiseksi huhti-toukokuun vaihteessa. Tästä kertoo mm. se, että Tilastokeskuksen mukaan kuluttajien luottamus on hieman elpynyt toukokuussa verrattuna huhtikuuhun. Myös EK:n luottamusindikaattorit ovat nousseet hieman toukokuussa. Tilanteen helpottamisesta indikoi myös korttiostojen palautuminen lähes kriisiä edeltävälle tasolle, tosin eroa edelliseen vuoteen on yhä noin 10 prosenttia. Odotettavissa on, etteivät kulutustottumukset nouse kriisiä edeltävän ajan tasolle kovinkaan nopeasti. Palveluiden osalta ilmassa on useita kysymysmerkkejä, mutta jos välttyään viruksen toiselta aallolta ja rajoitustoimia poistetaan, on tilanne kolmen kuukauden päästä huomattavasti positiivisempi.

Matkailu ja sen tukitoimet ovat erittäin merkittäviä toimialoja Uudellamaalla, koska alueella sijaitsee Suomen vilkkain lentoasema sekä merkittävää satamatoimintaa. Matkailun vähenemisellä on erittäin laajat välilliset vaikutukset esimerkiksi ravintola- ja hotellialoille sekä huolto- ja tukitoiminnalle. Esimerkiksi Helsingin satama lomauttaa koko henkilöstönsä 30 päiväksi sekä tämän vuoden lopussa että ensi vuoden alkupuoliskolla.

Lentoliikenne on ollut yksi koronakriisin suurimmista kärsijöistä. Kriisi nopeuttanee alan rakenteellista muutosta ja lentoliikenteen tulevaisuuden näkymät ovat erittäin heikot. Alan lomautukset muuttunevat jossain määrin irtisanomisiksi jo lähitulevaisuudessa.

Erityisesti Helsingille tärkeä liike-elämän palveluiden toimiala on kärsinyt huomattavan paljon koronapandemian vuoksi. Kysyntä on heikentynyt merkittävästi suurella osaa liike-elämän palveluita tarjoavissa yrityksissä. Näitä ovat mm. henkilöstöpalveluyritykset, it- ja ohjelmistoala, tili- ja lakitoimistot, sekä konsultointi- ja viestintäalat.

Matkailu- ja ravintola-alan etujärjestö Mara ry:n jäsenkyselyn mukaan kongressi- ja tapahtumatoimialan yritykset ovat menettäneet huhtikuussa yli 90 prosenttia liikevaihdoistaan viime vuoteen verrattuna. Kongresseihin ja tapahtumiin liittyvällä matkailulla on poikkeuksellisen keskeinen asema pääkaupunkiseudun palveluelinkeinolle. Kaikki kyselyyn vastanneet yritykset ovat lomauttaneet henkilöstöään. Kyselyssä yksikään toimialan yritys ei arvioinut toimivansa kannattavasti kuuden kuukauden kuluttua.

Matkailu- ja ravintola-alan yritysten kannattavuus on muutenkin romahtanut ja vie pitkän aikaa, että yritykset pääsevät takaisin jaloilleen. MaRan koko maan kattavassa kyselyssä 15 prosenttia näki yrityksensä puolen vuoden päästä konkurssiuhan alla ja 74 prosenttia näki yrityksensä tavoittelemassa kannattavuutta sopeutustoimien jälkeen. Vain 9 prosenttia uskoi liiketoimintansa palautuneen kannattavaksi.

Yrityksistä 90 prosenttia on joutunut turvautumaan lomautuksiin. Suuri osa on lomauttanut valtaosan työntekijöistään. Kriisin pitkittyessä lomautukset ovat vaihtumassa irtisanomisiksi. Ravintoloiden, hotellien ja kylpylöiden ahdinko on hyvin tiedossa, mutta myös

muut matkailu- ja vapaa-ajan palvelujen toimialat ovat kärsineet koronakriisistä ja siitä johtuvista rajoitustoimista.

Koronakriisin vaikutukset poikkeavat toisistaan toimialoittain. Osalle vaikutukset voivat olla hyvinkin lyhytkestoisia, joista toipuminen on suhteellisen nopeaa. Näin voi käydä esimerkiksi ravintola-alalla, joka voi nousta lähes kriisiä edeltävälle tasolle. Ravintola-alan nopealla elpymisellä olisi erittäin suuri merkitys erityisesti pääkaupunkiseudulle.

Kaupan liiton kuluttajatutkimuksen mukaan kaupassa asiointi on vähentynyt merkittävästi: 63 prosenttia suomalaisista on harventanut kauppakäyntejään. Erityisen selvästi tämä näkyy pääkaupunkiseudulla, jossa 72 prosenttia on vähentänyt käyntejään tavarataloissa, ostoskeskuksissa ja erikoiskaupoissa. Toisaalta ruuan ostaminen verkosta on kaksinkertaistanut suosionsa koronakriisin aikaan ja saman trendin uskotaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Vähittäistavarakaupan vetäessä hyvin ovat toisaalta erikoiskaupat suurissa vaikeuksissa, kriisin viedessä asiakkaat, muttei kiinteitä kuluja.

Koronakriisi on Uudellamaalla iskenyt myös rakentamiseen, vaikka toimialan tilanne on tähän mennessä ollut melko hyvä vanhojen tilauskantojen kannatella toimintaa. Uudellamaalla rakentaminen ei todennäköisesti tule kokemaan yhtä suurta iskuja kuin muilla alueilla. Koronapandemian vaikutukset näkyvät alalla etenkin lomautusten kasvuna. Vuosi sitten Uudellamaalla oli lomautettuna 762 rakennusalaalla työskentelevää henkilöä, kun tämän vuoden huhtikuussa määrä oli yli viisi kertaa korkeampi (4 130 henkilöä, kasvua 542 %). Myös alan työttömyys on kasvanut viime vuoteen verrattuna, vaikkakin luvut ovat maltillisemmat. Vuosi sitten alalla oli työttömänä 7 390 henkilöä, kun tämän vuoden huhtikuussa työttömiä oli 9 016 työntekijää (+122 %).

Rakentamisen huippuvuosi oli vuonna 2018, jolloin rakentaminen oli ennätysellisellä tasolla. Sitten rakentaminen on hieman tasoittunut pysyen silti korkealla tasolla. Vuoden 2020 alussa ennakoitiin rakentamisen hiipumista Uudellamaalla. Koronakriisin myötä ennakoitu lasku on kaksinkertaistunut. Koronakriisin todelliset vaikutukset tulevat näkymään rakentamisessa vasta kesän jälkeen, kun työn alla olevat kohteet valmistuvat. Ensimmäisenä vaikutus näkyy asuntorakentamisessa, jonka jälkeen hiipuu toimitilarakentaminen muiden rakentamisen alojen seurattessa perässä.

Tilastokeskuksen optimistisen skenaarion mukaan asuntokauppa vähenee 40 prosenttia vuoden 2020 toisella neljänneksellä verrattuna edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan. Lasku jatkuisi vielä kolmannella neljänneksellä. Neljännellä neljänneksellä kaupan määrä olisi edellisvuoden tasolla. Kriisiaikana vuokra-asuntojen kysyntä normaalisti kasvaa. Onneksi myös tarjonta on kasvanut viime vuosina ja kasvaa myös kriisin takia.

Pääkaupunkiseudulla Hypon Asuntoindeksi pysyi liki ennallaan hintojen nousun ja kauppamäärien laskun tasatessa kehityksen. Hinnat nousivat yhä, mutta kauppamäärät hiipui-
vat hieman. Suurin kysymysmerkki liittyy tarjontaan: kaavoitetaanko kunnolla, toimiiko
tontinluovutus ja toteutuuko MAL-sopimus maaliin.

Valtion rajojen sulkeminen on vaikeuttanut erityisesti työvoiman saatavuutta. Tästä yksi
kriittisin esimerkki on Porvoon Kilpilahden kemianteollisuuden suurseisokin peruuntu-
minen, joka perustuu hyvin pitkälti ulkomaiseen työvoimaan. Kemianteollisuuden toi-
mialakenttä on kaksijakoinen, toisaalta terveydenhuoltoon liittyvät yritykset menestyvät
hyvin ja jopa lisäävät tuotantoaan. Öljyn jalostukseen erikoistuneiden yritysten näkymät
riippuvat erityisesti öljyn maailman markkinoista. Yli puolessa kemian alan yrityksistä me-
nee toistaiseksi normaalisti tai hyvin, mutta jo kuukauden, ja etenkin kolmen kuukauden
päästä tilanteen arvioidaan olevan selkeästi huonompi. Suurimmaksi yksittäiseksi ongel-
maksi on nyt noussut kysynnän hiipuminen, ja lähes 80 % yrityksistä arvioi vuoden 2020
liikevaihdon laskevan.

Teknolוגiateollisuuden yritykset arvioivat tilanteensa heikkenevän jatkuvasti seuraavan
kolmen kuukauden ajan. Uusien tilauksien määrät olivat laskeneet jo ennen pandemian
alkamista, ja pandemian alkamisen jälkeen myynti on vähentynyt entisestään. Teollisuu-
dessa ei ole vielä nähty yhtä suuria työllisyysvaikutuksia kuin palvelualoilla, mutta lomau-
tuksilta tuskin pystytään välttymään loppuvuonna, jos tilauskanta pysyy alhaisella tasolla.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Uudenmaan toimijat ovat yhteisvoimin alkaneet suunnitella ja toteuttaa toimenpiteitä ko-
ronakriisiin vastaamiseksi. Yhteistyössä ovat olleet mukana Uudenmaan liitto, Uudenmaan
ELY-keskus, Uudenmaan TE-toimisto, alueen kunnat sekä alueelliset kehittämisyritykset. Toi-
menpiteiden operationaalinen toteutus on pääasiassa kuntien vastuulla.

Alueen kunnat ovat vastanneet kriisiin tukemalla yrityksiä monin tavoin. Useat kunnat
ovat esimerkiksi alentaneet vuokria, antaneet helpotuksia maksuihin tai antaneet koko-
naan anteeksi joitain maksuja. Lisäksi lainoihin on myönnetty lyhennysvapaita sekä lisätty
suorahankintoja paikallisilta yrityksiltä. Taloudellisten tukien lisäksi kunnat ovat tarjonneet
yrityksille ja kuntalaisille asiantuntija-apua.

Kehittämisyritykset Keuke, Novago ja Posintra ovat hakeneet ja saaneet Uudenmaan liitolta ra-
hoitusta alueidensa yritysten palveluun koronakriisitilanteessa. Kuhunkin kehittämisyritykseen
on palkattu vuodeksi yritysneuvoja auttamaan, neuvomaan ja sopeuttamaan yrityksiä koro-
nakriisin vaikutusten pienentämiseksi. Uudenmaan TE-toimisto on mukana hankkeessa.